

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної педагогічної освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ВИЯВЛЕННЯ, ВИВЧЕННЯ, УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ
ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

Київ – 2011

Укладач: Бондарчук Г.П., завідувач науково-методичного центру координації методичної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Рецензенти:

- О. Глазова – заступник директора Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук
- А. Цимбалару – старший науковий співробітник лабораторії педагогічних інновацій Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук
- А. Ратушна – директор Печерської гімназії № 75 м. Києва

Методичні рекомендації з виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду / упоряд. Г.П. Бондарчук. – К.: 2010. – 43 с.

У посібнику закомпульовано матеріал, який стосується виявлення, вивчення і поширення передового педагогічного досвіду педагогічних працівників навчальних закладів.

На основі нормативних документів розроблено орієнтовне Положення про етапи вивчення передового педагогічного досвіду, розгорнено складники опису ППД, прокоментовано критерії та показники його визначення й оцінки.

Посібник доповнено глосарієм, зразками документів, які готуються для подання передового педагогічного досвіду в дошкільному та позашкільному навчальному закладі, загальноосвітній школі, РНМЦ освіти, Інституті післядипломної педагогічної освіти; вміщено покажчик літератури з означеної проблеми.

Адресовано методистам освітніх і управлінських ланок, вихователям, керівникам гуртків, учителям, керівникам освітніх установ.

ЗМІСТ

Вступ	4
Сутнісна характеристика ППД	6
Орієнтовна модель узагальнення передового педагогічного досвіду, її характеристики	10
Положення про вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду	11
Пам'ятка фахівцеві, який описує передовий педагогічний досвід	17
Пам'ятка педагогові	18
Додатки. Зразки документів	19
Показчик літератури	31
Глосарій ППД	40

ВСТУП

Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі – усе це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається.

Згідно з Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень.

Одним із пріоритетних завдань, поставлених Законами України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту», є істотне поліпшення методичної роботи в навчально-освітніх закладах держави. Успіхи навчання й виховання школярів значною мірою залежать від умінь керівників навчальних закладів організувати та спрямувати роботу педагогів на інтенсивне впровадження в практику нових прогресивних педагогічних ідей, технологій навчання і виховання, досягнень сучасної педагогічної науки та практики. Саме це мав на увазі В.О.Сухомлинський, коли писав: «Суть керівництва сучасною школою полягає в тому, щоб у найважчій справі на очах у вчителів створювався, дозрівав та утверджувався кращий досвід, який втілював би в собі передові педагогічні ідеї».

Створення керованої системи вивчення й упровадження найновіших досягнень науки та педагогічної практики в навчально-виховний процес є одним із найголовніших завдань методичних служб і керівників шкіл.

Розвиток системи освіти передбачає, щоб освітня діяльність і якість інноваційних процесів знаходилися на високому рівні. Упровадження інноваційних освітніх процесів зумовлено суспільною потребою в створенні, та поширенні новацій і зміни освітнього середовища, у якому здійснюється їх життєвий цикл.

У сучасній освіті змінюються технології: запроваджуються активні методи навчання, проектно-дослідні методи роботи, відбувається введення здоров'язбережувальних програм, активізується робота з обдарованими дітьми, запроваджується профільне навчання тощо. Основу і зміст таких процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь педагогічної творчості. Відбувається комплексний перехід на нові освітні моделі. З'явився досвід інноваційної діяльності окремих вчителів, навчальних закладів. Передовий досвід став набув інтелектуального характеру і має форму свого роду ноу-хау. Суб'єктом, носієм інноваційного процесу є насамперед педагог-новатор, передовий педагогічний досвід якого вивчається.

Передовий педагогічний досвід – важливий фактор підвищення педагогічної майстерності, розвитку творчої ініціативи вчителя, невичерпне джерело нового, прогресивного, жива творчість має.

Цікаві творчі знахідки вчителів є в будь-якому педагогічному колективі. Тому робота щодо впровадження передового досвіду може зосереджуватись у дитячій дошкільній установі, загальноосвітньому і професійно-технічному навчальному закладі, коледжі, Інституті післядипломної педагогічної освіти. Завдання адміністрації цих освітніх закладів полягає в підтримці творчого пошуку педагогів.

На всіх етапах розвитку освіти питанню передового педагогічного досвіду приділяється велика увага. Так, рішенням колегії Міністерства освіти України №9/108 від 23.11.1987р. «Про удосконалення системи вивчення і поширення передового педагогічного досвіду» розроблені чіткі рекомендації про порядок вивчення, узагальнення і поширення ППД на всіх рівнях. Документ, хоч і давній, але актуальний до сьогодні. Головне в ньому – це те, що відділи освіти, методичні служби спільно з керівниками освітніх закладів зобов'язані відшукувати, готувати, ґрунтовно вивчати передовий педагогічний досвід, виявляти нове, раціональне в роботі окремих педагогів і вихователів та сприяти впровадженню результатів у педагогічну практику.

У наш час ППД є підґрунтям нової галузі педагогіки – педагогічної інноватики, у якій працює кілька наукових шкіл (О. Савченко, В. Паламарчук, В. Бондар, А. Цимбалару та ін.).

У дослідженнях і застосуванні ППД велике значення надається умовам його застосування. Методологічно цінною є думка К. Ушинського, що переноситься не сам досвід, а його ідея.

За даними досліджень, проблемою ППД опікуються майже всі заклади освіти України (кількісні показники такі: приблизно 70% – ППД, 30% і менше – інновацій). Серед них більшість з проблем навчання, небагато – з виховання і лише 7-8% – з управління.

За наявності значної кількості літератури, теоретичного опрацювання ППД, технологічні питання вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду залишаються актуальними для тих, хто працює в освітній галузі.

У посібнику висвітлено питання, якими цікавляться вчителі, вихователі, методисти, керівники освітніх установ, розгорнено понятійний апарат проблеми, з'ясовано критерії досвіду, принципи його функціонування в педагогічній практиці.

Подано вимоги до опису ППД, який проілюстровано зразками відповідних документів.

У додатку вміщено покажчик літератури з означеної проблеми.

Сутнісні характеристики передового педагогічного досвіду

Передовий педагогічний досвід, задаючи планку в розвитку освітньої галузі, за змістом і результатами може стати прогностичним орієнтиром у модернізації освіти. Цим пояснюється стійка увага науковців і практиків до визначення сутності цього явища, пошуку механізмів стимулювання педагогічної творчості і поширення її результатів. Для прикладу наведемо висловлювання вчених про сутнісні ознаки ППД:

- нова загальноосвітня практика, яка дає високі стійкі результати (М. Н. Скаткін);

- загальноосвітня практика, яка містить у собі елементи творчого пошуку, новизни і оригінальності (Ф.Ш. Терегулов);

- діяльність, у якій втілюються в життя висновки наукових досліджень, завдяки чому досягаються принципово нові результати (М. М. Поташник);

- підсумок особистого, локального експерименту педагога (Я.С. Турбовської);

- досягнення результатів у навчанні, вихованні і розвитку дітей, які перевищують середні показники.

Спільною вважається така характеристика передового педагогічного досвіду, яка полягає у забезпеченості позитивного результату при менших, ніж зазвичай, затратах часу і сил. Водночас не можна вважати передовим досвід, при якому високий рівень знань досягається за рахунок перевантаження учнів додатковими заняттями, великим обсягом домашніх завдань, коли успіхи з одного навчального предмета досягаються за рахунок інших дисциплін.

Інноваційний (творчий) педагогічний досвід - вищий ступінь прояву передового педагогічного досвіду, що характеризується системною перебудовою педагогом своєї діяльності на основі принципово нової ідеї або сукупностей ідей, у результаті чого досягається значне і стійке підвищення ефективності педагогічного процесу.

Підтипи інноваційного та передового педагогічного досвіду:

- що стосуються структурних елементів освітніх систем (нововведення в сфері цілепокладання, змісту освіти і виховання, застосування форм, методів, прийомів, технологій навчання, засобів навчання, системи діагностики та ін);

- які спрямовані на особистісні становлення суб'єктів освіти (розвиток певних здібностей учнів, сфера розвитку їхніх знань, умінь і навичок, способів діяльності, компетентностей тощо);

- у галузі педагогічного застосування (в навчально-виховному процесі, в системі додаткової освіти, в системі управління та ін.);
- за формами організації навчальної діяльності учнів (фронтальна, диференційована, парна, групова, індивідуальна, дистанційна та ін.);
- за функціональними можливостями (оновлення освітнього середовища та соціокультурних умов, нововведення педагогічних технологій та ін.);
- за способами здійснення (планові, систематичні, періодичні, стихійні, спонтанні, випадкові);
- за ступенем передбачуваних перетворень (коригувальні; такі, що модернізують; проривні та ін.)

Узагальнення і втілення ППД – невід’ємна складова управління методичною роботою.

Під узагальненням ППД розуміють висновки або думки загального характеру, які виникають у результаті аналізу окремих фактів і явищ. У висновках розкриваються зв’язки між явищами, формулюється суть, ідеї тих нововведень, які пропонуються вчителям.

За К.Д. Ушинським, передається не сам досвід, а думки, які виведені із досвіду, на основі яких можна сформулювати рекомендації.

Головна мета аналізу і узагальнення передового педагогічного досвіду полягає в тому, щоб розкрити способи і прийоми, за допомогою яких досягається позитивний ефект.

В узагальненні ППД виділяють декілька етапів: **виявлення, вивчення, узагальнення, опис і поширення.**

Виявлення передового педагогічного досвіду – дуже непросте завдання. Передовий досвід вирізняється відносністю:

- передовий досвід учорашнього дня – завтра може застаріти;
- для одних передовий досвід, а для інших – пройдений етап;
- в одних умовах передове, в інших – не має цінності.

Тому передовий досвід потребує експертизи: вивчення, аналізу і оцінки, тривалої перевірки, оцінки з погляду досягнень сучасної науки і практики.

Критерії передового досвіду:

- актуальність;
- творча новизна;
- висока результативність і ефективність;
- стабільність;
- перспективність і відтворюваність;
- маневреність.

Вивчення ППД. При вивченні і діагностиці (аналізі, оцінці) передового досвіду (змісту, методів, прийомів роботи вчителя) використовується:

- **спостереження**, відвідування навчальних занять і позакласних заходів (цілеспрямоване сприйняття педагогічного процесу) з використанням сучасних аудіо- і відеозасобів;
- методи **опитувальної** діагностики:
- бесіди з учителем,

- анкетування,
- контрольні роботи для учнів,
- педагогічне тестування,
- соціометричні методики,
- метод експертних оцінок,
- вивчення творчої лабораторії вчителя,
- вивчення думки оточуючих, колег;
- вивчення і аналіз **документації** НВП:
- наказів і протоколів,
- планів,
- конспектів уроків і заходів,
- звітів, доповідей, повідомлень,
- методичних розробок,
- дидактичних матеріалів,
- продуктів діяльності учнів,
- вивчення і оцінка особистісних якостей, ставлення вчителя до педагогічної діяльності,
- вивчення результатів діяльності вчителя і учнів.

Вивчається: суть досвіду, його прояв, зміст, методи, форми, прийоми і засоби навчання, діяльність учителя і учнів, конкретні умови виникнення і розвитку досвіду, особистість автора досвіду, тривалість у часі існування досвіду.

Під **аналізом** і **самоаналізом** досвіду розуміють мисленнєвий розподіл цілісного педагогічного процесу на складові. Без такого розчленування неможливо пізнати, осмислити жодного складного явища.

Елементи педагогічного досвіду, які виділяються шляхом аналізу, підлягають оцінці з точки зору їх педагогічної ефективності.

У вивченні досвіду важливий не тільки результат, але й увесь процес його створення (творча лабораторія учителя). Тому бажано проводити довгострокові спостереження.

Узагальнення і опис ППД. Спочатку збирають позитивні факти, далі знаходять їх спільну причину, основу. Досвіду дається назва, коротко формулюється його суть, розкривається оригінальність у методиці навчально-виховної роботи і її системи. Опис системи роботи вчителя, його авторської технології охоплює не одну якусь сторону навчально-виховного процесу, а різні сторони досвіду, які відображають його специфічні особливості:

- підготовка вчителя до нового навчального року, до вивчення теми, до окремого уроку;
- викладання вчителем нового матеріалу, забезпечення його зв'язку з життям і діяльністю учнів;
- організація самостійної роботи учнів на уроці з урахуванням індивідуального підходу;
- перевірка і оцінювання знань, умінь і навичок учнів, зрушення в їхньому розвитку;
- визначення домашніх завдань, їх перевірка і виконання;

- проведення позакласної роботи.

Під час узагальнення передового досвіду на перший план виходять його технологічні якості: відтворюваність, тиражування. Важлива сторона узагальнення досвіду – його теоретичне осмислення і обґрунтування. Необхідно ідентифікувати досвід, який узагальнюється з усіма позиціями класифікаційної схеми освітніх технологій.

Значно важче і складніше завдання – це монографічний опис досвіду школи в цілому. Тут ідеться про узагальнення і опис практики викладання різних навчальних предметів, роботи класних керівників, керівників школи, суспільних організацій, методичних об'єднань учителів і т.ін.

Упровадження і поширення ППД. Поширення досвіду відбувається в різних формах: усна або друкована пропаганда, практичний показ (відкритий урок, позакласний захід). Друкована форма дозволяє популяризувати передовий досвід далеко за межами того закладу, в якому він виник.

У структурі передового педагогічного досвіду виділяють:

- елементи досвіду, обумовлені індивідуальною своєрідністю особистості вчителя;

- прийоми і способи діяльності, характерні тільки для даної загальноосвітньої галузі;

- найбільш загальні прийоми і способи діяльності, які можуть бути використані в інших галузях.

Результати узагальнення передового досвіду можуть бути представлені у вигляді методичних рекомендацій, розробок, дидактичних матеріалів, творчої роботи, статті, навчально-методичного посібника.

Цінними формами популяризації і поширення передового досвіду є учительські конференції, наради, педагогічні читання. Поряд із традиційними (текстовими) формами узагальнення передового досвіду використовують інформаційні носії – текстові і графічні файли на дискетах, CD, а також можливості комунікаційної загальноосвітньої мережі для анотації оглядів матеріалів і каталогів ППД.

Таким чином, аналіз і узагальнення передового педагогічного досвіду можуть проходити на різному науковому рівні, починаючи від простих емпіричних узагальнень без точного обліку всіх його умов і результатів і закінчуючи строгим експериментом відповідно до правил наукового доведення, які дозволяють розкрити внутрішній механізм взаємозв'язку педагогічних явищ. Кожному педагогу, який займається аналізом і узагальненням свого або чужого досвіду, потрібно постійно підвищувати науковий рівень цієї роботи.

Удосконалення передового досвіду. Передовий педагогічний досвід характеризується перспективністю свого розвитку, і тому після його впровадження, він удосконалюється і в практиці роботи вчителя, який його створив, і в роботі вчителів, які взяли досвід на озброєння.

ОРІЄНТОВНА МОДЕЛЬ ВИВЧЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

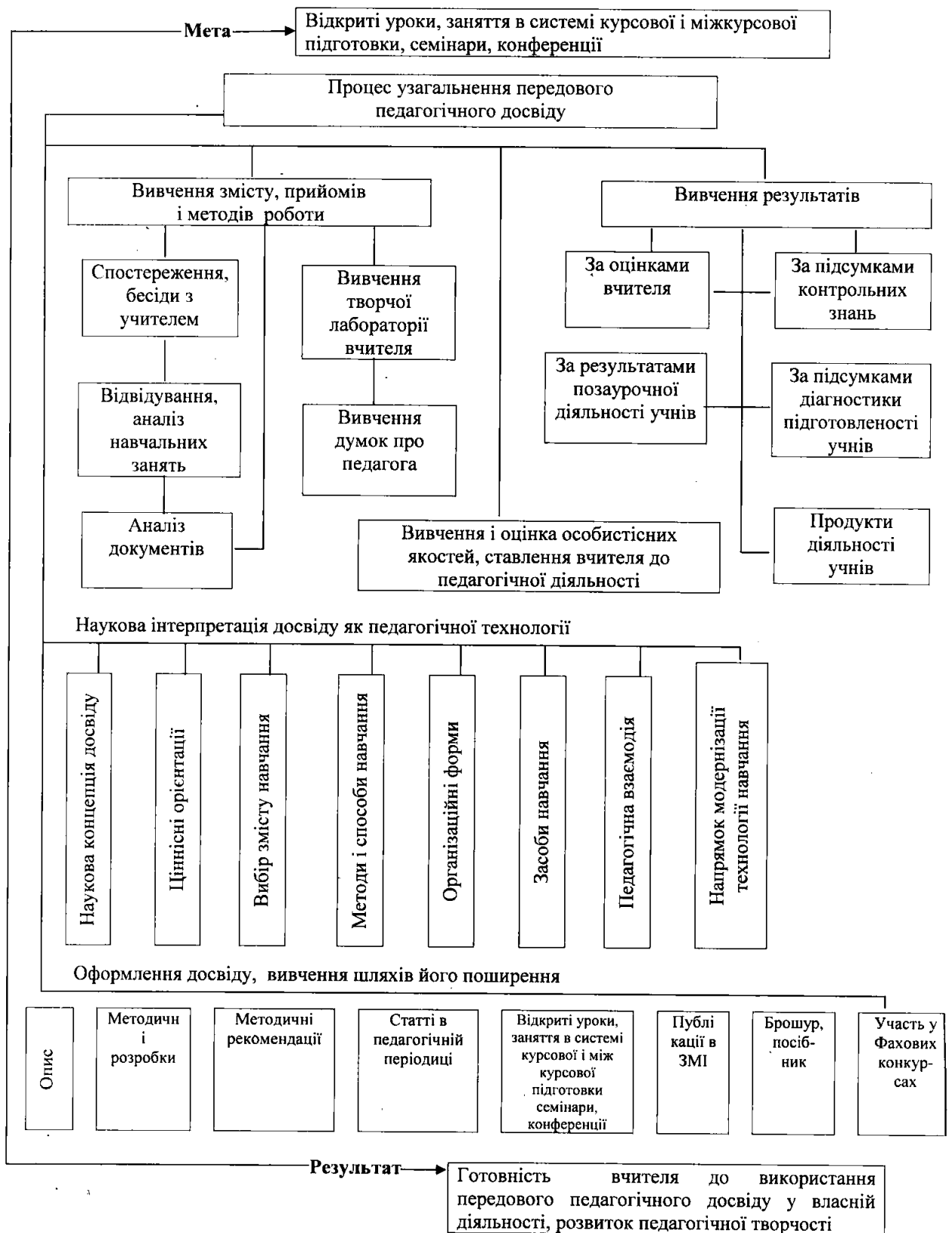

Рис. 1 Модель вивчення та узагальнення ППД

Положення про виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду

I. Загальні положення.

1. Це Положення визначає порядок виявлення, вивчення, узагальнення передового педагогічного досвіду в освітніх закладах.

2. Положення розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту» та інших законодавчих актів, наказів Міністерства освіти і науки України.

3. Передовий педагогічного досвід вивчається й узагальнюється на добровільних засадах.

4. Досвід учасників дослідно-експериментальної, науково-методичної роботи, проектної діяльності в рамках програми розвитку освітньої установи вивчається й узагальнюється в обов'язковому порядку.

5. Авторами (претендентами на поширення) передового педагогічного досвіду (перспективного) можуть виступати: а) педагогічний колектив навчального закладу; б) творчі професійні об'єднання педагогів; в) керівник, заступник (директора, завідувача) навчального закладу; г) педагог, вихователь, керівник гуртка.

II. Мета, завдання, принципи виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду

2.1. *Метою* виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду є прискорення процесу його трансформації в широку педагогічну практику, сприяння розвитку професійної майстерності освітян.

2.2. *Завдання* виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду полягають у стимулюванні творчих пошуків педагогів, розвитку їхніх педагогічних здібностей, створенні середовища для його застосування в різних умовах.

2.3. *Принципами* виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду є відповідність нормативній базі освіти; науковість, гласність, толерантність, комплексність, безперервність, маневреність і гнучкість, що забезпечує його вибір залежно від потреб.

III. Виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду

3.1. Виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду охоплює чотири етапи і складає, як правило, два роки (додаток 3):

1-й – *інформаційно-мотиваційний*,

2-й – *підготовчий*;

3-й – *основний*;

4-й – *заклучний*.

3.2. Виявлення передового педагогічного досвіду.

3.2.1. Виявлення передового педагогічного досвіду відбувається на рівнях:

- навчального закладу;
- районного науково-методичного центру (далі-РНМЦ);
- Інституту післядипломної педагогічної освіти (далі-Інститут).

3.2.1. Роботу з виявлення передового педагогічного досвіду в навчальних закладах організовують директор, заступник директора, методист, вихователь-методист; у районних науково-методичних центрах – методист; в Інституті післядипломної педагогічної освіти – методист кафедри (додаток 1).

3.2.3. На рівні *навчального закладу* виявлення передового педагогічного досвіду роботи відбувається в ході:

- моніторингу реалізації програми розвитку навчального закладу;
- звіту педагога про результати роботи над методичною темою;
- здійснення внутрішньшкільного контролю;
- вивчення результатів роботи педагога над темою самоосвіти;
- творчого звіту педагога про результати діяльності на засіданнях методичних об'єднань, методичних тижнів і т.д.;
- атестації педагогічних кадрів.

3.2.4. На рівні *районного науково-методичного центру* виявлення передового педагогічного досвіду відбувається:

- в ході реалізації дослідно-експериментальної, науково-методичної роботи, проектної діяльності освітнього закладу в рамках програми розвитку району;
- під час презентації результатів із відпрацювання окремих елементів педагогічних та інноваційних технологій;
- в ході районних оглядів, конкурсів;
- в ході атестації керівників навчальних закладів.

3.2.5. На рівні *Інституту післядипломної педагогічної освіти* виявлення передового педагогічного досвіду відбувається:

- під час міських оглядів, конкурсів («Школа року», «Учитель року», «Класний керівник» тощо);
- в ході моніторингу діяльності об'єднань учителів із реалізації проектно-програмних заходів міських програм розвитку, реалізації програми столичної освіти;
- в процесі моніторингу дослідно-експериментальної, науково-методичної роботи педагогів шкіл міста з реалізації проектно-програмних заходів міських програм розвитку, міських експериментальних майданчиків;
- за результатами незалежної експертизи.

3.2.6. Виявлення передового педагогічного досвіду передбачає:

- визначення *об'єкта* (носія) передового досвіду;
- аналітичну оцінку вихідних матеріалів;
- систематизацію відомостей про передовий досвід та комплектування довідково-інформаційних матеріалів.

6.2.7. Об'єкт для вивчення передового досвіду визначається в результаті аналізу даних внутрішньої і зовнішньої інформації:

- до *внутрішньої інформації* відносяться: звітні матеріали про переможців проведених конкурсів, тематичних оглядів і т.д.; відомості про прийоми і методи роботи педагогів-новаторів;

- до *зовнішньої інформації* – матеріали шкіл передового педагогічного досвіду, семінарів, конференцій; інформаційні, методичні матеріали Інституту.

3.2.8. Виявлення передового педагогічного досвіду ґрунтується на методологічних засадах:

- *об'єктивності*. Педагогічні факти, результати педагогічної діяльності мають бути оцінені об'єктивно, відповідально, конкретно;

- *комплексності*. У підході до оцінки педагогічних явищ необхідно виходити з виявлення провідної ланки у структурі цілісного процесу, з урахуванням аналізу реальної педагогічної ситуації;

- *науковості*. Виявлення досвіду відбувається з позицій найновіших досягнень педагогічної теорії, тісного взаємозв'язку її з практикою, наукового осмислення практичних здобутків.

Науково обґрунтованим вважається виявлення досвіду на основі розробленої і обґрунтованої системи критеріїв та показників.

3.3. Загальні критерії оцінки передового педагогічного досвіду

3.3.1. За домінантною функцією критерії поділяються :

- на ті, за допомогою яких оцінюється педагогічний досвід як перспективний (актуальність, творча новизна, результативність і оптимальність);

- на основі яких визначається можливість і доцільність вивчення та поширення досвіду (стабільність, перспективність і відтворюваність, маневреність).

3.3.2. **Актуальність досвіду передбачає** відповідність досвіду вимогам школи, соціальному замовленню, тенденціям суспільного розвитку, державній і регіональній освітній політиці; спрямованість на вдосконалення навчально-виховного процесу: допомогу у подоланні окремих проблем навчання і виховання, що виникають у діяльності працівників освіти; формування інтелектуального потенціалу особистості; використання засобів розкриття здібностей і талантів кожної дитини, виховання високоморальної особистості.

Актуальність зумовлюється масштабністю розповсюдження досвіду. Про ступінь актуальності можна судити за кількісним показником – по тому, скільком людям цей досвід потрібен.

3.3.3. **Творча новизна** полягає в комбінуванні вже відомих методик, відкритті нових форм, методів, способів педагогічної діяльності; вихід за межі відомого в науці і масовій практиці; в раціоналізації або вдосконаленні окремих сторін педагогічної діяльності, в оновленні освітніх засобів і правил їх застосування, постановці і вирішенні нових педагогічних завдань.

Без цієї якості досвід не є передовим. Якщо в досвіді немає новизни, він не являє собою для інших ніякого інтересу.

3.3.4. **Висока результативність і оптимальність** – невід'ємний показник, що передбачає забезпечення відповідного рівня знань, умінь і навичок в обсязі державної програми (стандартів освіти) з урахуванням індивідуальних особливостей і здібностей кожного учня, їхньої вихованості, сформованості

світогляду; результативність найвища в порівнянні з масовим рівнем або однакова з ним при використанні меншому часу та зусиль; сприяє сталості одержаних результатів у часі, раціональності витрат часу, зусиль, засобів.

Найбільш результативним і ефективним є досвід з інноваційним потенціалом, який визначається перевагою нових ідей.

3.3.5. Стабільність (надійність) – достатня апробованість досвіду, проявляється у стійкій ефективності та стабільності методів, прийомів, форм роботи, які повторюються, постійно використовуються в діяльності педагога, і стійких результатів в умовах застосування узагальненого досвіду іншими педагогами.

3.3.6. Перспективність і відтворюваність – характеризують досвід з точки зору забезпечення можливості наслідування його та перенесення в педагогічну практику для застосування іншими педагогами; довгострокове збереження актуальності результатів, які отримано за рахунок освоєння досвіду.

3.3.7. Унікальність і маневреність, тобто неповторність, здатність забезпечити вибір навчальних засобів (програм, підручників) залежно від потреб і можливостей учнів.

3.4. Класифікація передового педагогічного досвіду

3.4.1. Залежно від *теми та змісту* передовий педагогічний досвід може бути:

комплексний, що охоплює різні питання навчально-виховного процесу (зміст, методи, прийоми, форми навчання), втілення досягнень педагогіки та психології і орієнтується на поглиблення професійного досвіду;

локальний – це досвід доробку вчителя чи педагогічного колективу в побудові певних компонентів навчально-виховного процесу: цільового, стимулюючо-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольного-регулятивного, оцінно-результативного. Найчастіше стосується певної проблеми, над якою працює колектив або конкретний учитель;

цільовий, що визначається педагогічними реформами або переглядом навчальних програм. Також може стосуватися індивідуальної програми підвищення кваліфікації вчителя чи введення в діяльність учителів-початківців або, наприклад, з метою кар'єрного зростання (підготовки резерву директорів шкіл). Також цей напрямок може забезпечувати розширення досвіду в галузях, які не відносяться до предмета викладання (іноземна мова, ІКТ).

3.4.2. За *характером* діяльності передовий педагогічний досвід поділяється на:

дослідницький – це експериментальні пошуки способу реалізації наявної педагогічної ідеї;

раціоналізаторський – якщо знахідки оригінальні, відрізняються від досягнутого в науці і практиці, спрямовані на вдосконалення традиційних підходів і поглядів;

новаторський - досвід, що містить принципово нові для системи освіти педагогічні ідеї.

3.4.3. За кількістю авторів, носіїв досвіду (окремий педагог, група педагогів, методичне об'єднання працівників закладів освіти, районних науково-методичних центрів) передовий педагогічний досвід може бути:

- колективним
- груповим
- індивідуальним

3.5. Вивчення, експертна оцінка та узагальнення передового педагогічного досвіду

3.5.1. Підставою для вивчення і узагальнення передового досвіду є:

- рішення методичного об'єднання навчального закладу (протокол);
- рекомендація адміністрації навчального закладу (довідка за підсумками діяльності, наказ);
- рішення педагогічної ради (протокол педради);
- рекомендації районного науково-методичного центру (протокол);
- наказ районного управління освіти (РУО) за підсумками міських конкурсів і на підставі рекомендацій РНМЦ;
- рішення вченої ради Інституту.

3.5.2. Вивчення передового педагогічного досвіду (навчальний заклад, районний науково-методичний центр, Інститут післядипломної педагогічної освіти) складає, як правило, один рік (додаток 2).

3.5.3. Для вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду створюється експертна комісія, до складу якої входять представники адміністрації та компетентні педагоги освітньої установи; за необхідності залучаються фахівці районного науково-методичного центру, районного управління освіти, Інституту післядипломної педагогічної освіти, Головного управління освіти і науки.

3.5.4. Експертна комісія складає план і здійснює вибір оптимальних методів із вивчення та узагальнення інноваційного та передового досвіду на підставі поданих претендентом матеріалів (додаток).

3.5.5. Узагальнення передового педагогічного досвіду складає один рік. Рішення про порядок узагальнення приймає навчальний заклад, районний науково-методичний центр, Інститут післядипломної педагогічної освіти (додаток 2).

3.5.6. Відповідальна за узагальнення досвіду особа систематизує дібраний матеріал, здійснює опис, визначає форму узагальнення, готує відповідний документ (протокол, рекомендації, довідку, наказ) і подає на експертну комісію, яка складає експертний висновок і дає рекомендації з оформлення досвіду роботи з метою його подальшого поширення.

3.5.7. Підготовлені матеріали досвіду розглядаються та обговорюються на засіданні методичного об'єднання, педагогічної ради, ради навчального закладу; вченої ради Інституту, засіданні відповідної кафедри, в результаті чого порушується клопотання про затвердження конкретного досвіду.

3.5.8. На основі матеріалів, поданих до розгляду вищим колегіальним органом навчального закладу; районній науково-методичній раді; вченій раді про затвердження конкретного передового педагогічного досвіду, виноситься рішення про затвердження (незатвердження) передового педагогічного досвіду.

3.5.9. Після отримання позитивного рішення вищого колегіального органу щодо затвердження передового педагогічного досвіду автору (колективу авторів) видається Свідоцтво (додаток).

3.6. Поширення передового досвіду

3.6.1. Поширення передового педагогічного досвіду – це діяльність, спрямована на ознайомлення працівників освітніх закладів із суттю досвіду, обґрунтування доцільності його впровадження, популяризацію передової педагогічної ідеї та здійснюється автором за сприянням адміністрації освітньої установи, районного науково-методичного центру, Інституту післядипломної педагогічної освіти у таких формах:

- участь у модульних курсах підвищення кваліфікації в якості лекторів-практиків; педагогічних конкурсах як членів журі;
- виступи авторів досвіду на міських науково-практичних конференціях, семінарах, педагогічних читаннях, «круглих столах», засіданнях методичних об'єднань, районних школах передового педагогічного досвіду; курсах підвищення кваліфікації;
- проведення комплексу заходів: лекції, семінари-практикуми, майстер-класи, консультації, відкриті уроки та позакласні заходи;
- публікації, тиражування інноваційного досвіду роботи (збірки: опис досвіду роботи з практичними додатками, CD-диски: розробки уроків, позакласних заходів, тестові, діагностичні матеріали і т.д.), веб-сайти, інтерактивні та мультимедійні посібники;
- участь у виставках та експозиціях на районних (міських) конференціях.

IV. Інформаційне забезпечення передового педагогічного досвіду

7.1. Результати вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду оформлюються в паперовому та електронному вигляді.

7.1.1. На паперових носіях мають бути оформлені:

- титульний лист;
- інформація про автора передового педагогічного досвіду;
- фото;
- рецензія;
- витяг із протоколу засідання відповідного вищого колегіального органу навчального закладу про рекомендацію щодо затвердження досвіду;
- опис передового педагогічного досвіду.

7.1.2. В електронному вигляді оформлюються:

- титульний лист;
- інформація про автора передового педагогічного досвіду;
- фото;
- опис передового педагогічного досвіду.
- додатки (мультимедійні презентації, відео, фото);
- конспекти уроків, занять, виховних заходів;
- сценарії змагань, свят, концертів, розваг;
- фрагменти уроків, занять, виховних заходів, розваг, свят, концертів тощо;
- дидактичний матеріал;
- список публікацій у періодичних виданнях.

ПАМ'ЯТКА

ФАХІВЦЕВІ, ЯКИЙ ОПИСУЄ ПЕРЕДОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД

- Чітко визначити назву, адресу і автора досвіду (у назві матеріалу дати основну характеристику досвіду, визначити галузь застосування, характер розв'язуваної проблеми: управлінська, методична, навчально-виховна).

- Обґрунтувати актуальність досвіду, його практичну значущість для підвищення якості навчально-виховного процесу в дитсадку або школі: якою мірою цей досвід сприяє розв'язанню завдань, що стоять перед дитсадком/школою на сучасному етапі; які типові недоліки в педагогічній діяльності допомагає побороти досвід.

- Подати теоретичну базу досвіду сучасні теоретичні ідеї, положення, які служать обґрунтуванням наукової достовірності досвіду.

- Описати технологію досвіду (систему конкретних педагогічних і організаційних дій, зміст, форми, прийоми, методи виховання і навчання):

- а) постановку цілей і завдань педагогічної діяльності (проведення уроків, системи навчальної роботи, виховного заходу, виховної роботи в цілому і т.д.);

- б) ефективність навчальної, виховної роботи вчителя, співвіднести її з результатами; з'ясувати правильність поставлених завдань, вибраних форм, методів, прийомів у навчанні і вихованні дітей;

- в) зміст навчальної і виховної роботи (характер доказів, фактів, прикладів, що сприяють глибокому засвоєнню учнями тих чи інших світоглядних та наукових ідей). Відповідність змісту поставленим цілям і завданням. Досвід, який вартий наслідування, полягає і в знаходженні нових форм, методів, доборі навчально-виховного матеріалу (фактів, аргументів), який дозволяє найбільш переконливо донести до учнів певну ідею, положення;

- г) форми і методи навчально-виховної роботи, їх оптимальний вибір і відповідність поставленим цілям і завданням, технологію їхнього застосування, способи діяльності вчителів і учнів. Передовий досвід навчально-виховного процесу являє собою вдалий вибір відомих форм і методів (або вироблення нових), що дозволяє найоптимальнішим шляхом досягнути мети. Важливо описати процедуру, послідовність способів педагогічної діяльності. Якщо, наприклад, досвід стосується формування інтересу учнів до вивчення математики, необхідно розкрити наукові засади стимулювання мотивації в певному віковому періоді, показати роль математики в становленні особистості;

- д) організацію навчально-виховного процесу, способи включення учнів у навчальну, суспільно-корисну, трудову діяльність. Відповідність організації поставленим цілям і завданням. Показати ефективність діяльності школярів із застосуванням різноманітних форм, методів, прийомів роботи, їх позицію: простих виконавців волі дорослих чи організаторів, господарів своїх прав;

ж) показати зв'язок одержаних результатів із поставленими цілями, завданнями, способами діяльності педагогів і учнів та довести, що результати навчально-виховного процесу в освітньому закладі, в педагога чи групи педагогів залежать від досвіду, який пропагується. Наводяться певні порівняльні дані вихованості, якості знань учнів тощо.

- Розкрити провідну педагогічну ідею, що впливає з досвіду і передбачає варіативність форм її застосування, виділити головне, найсуттєвіше в діяльності автора досвіду.

- Схарактеризувати результативність умов і можливостей застосування описаного досвіду та відтворюваності у практиці роботи іншими педагогами. У результаті узагальнення досвіду показати, чим відрізняються описані педагогічні ідеї від результатів інших у тих же умовах.

- Дати оцінку оптимальності часу, витраченого на досягнення результатів, на основі критеріїв мінімуму часу за Ю.К.Бабанським.

- До узагальненого матеріалу сформулювати висновки і рекомендації, проілюструвати додатками.

Пам'ятка педагогові

- Постійно стежте за новинками науково-методичної літератури, ведіть бібліографію використаних джерел.

- Збирайте і накопичуйте матеріали, що відображають досвід вашої роботи: друковану продукцію, плани виховної роботи, конспекти уроків, дидактичні матеріали, тести, учнівські творчі роботи, анкети, щоденники спостережень, психолого-педагогічні характеристики вихованців, а також ведіть записи своїх здобутків, невдач та сумнівів.

- Обирайте тему для узагальнення досвіду найбільш важливу і актуальну, враховуючи успіхи і недоліки у вашій роботі та роботі колег, сформулюйте тему чітко й конкретно.

- Визначте форму узагальнення: доповідь, стаття, буклет і под.

- Систематизуйте методичні матеріали (плани, картки, схеми, види учнівських вправ), супроводивши їх карточками-поясненнями.

- Складіть короткий план теми з тезами, де повинна бути викладена ідея досвіду. Згадайте і поясніть факти, які будуть використані як основа для ваших висновків.

- Досвід оцінюйте критично. Розповідаючи про успіхи, не забудьте сказати про недоліки, труднощі, помилки. Головний критерій досвіду – результативність. Розкриття досвіду нецікаве, якщо в ньому не показаний розвиток дитини, не проілюстровані досягнення.

- Матеріал намагайтеся викласти коротко, просто, логічно, уникаючи повторень.

- Працюючи над темою, радьтеся зі своїми колегами. Так можуть з'явитися цінні думки, необхідні факти.

- Оформіть додатки (схеми, картки, таблиці, роботи учнів і т.ін.).

ДОДАТКИ

Додаток № 1

Інформація про автора (колектив авторів) передового педагогічного досвіду

1. Прізвище, ім'я, по батькові _____
2. Освіта _____
3. Повна назва вищого начального закладу, який закінчив, рік закінчення _____
4. Спеціальність за дипломом _____
5. Місце роботи, адреса, контактний телефон _____
6. Посада _____
7. Педагогічний стаж _____
8. Кваліфікаційна категорія _____
9. Звання (педагогічне, вчене), науковий ступінь _____
10. Нагороди _____
11. Проблема, над якою працює автор _____
12. Наявність друкованих робіт (перелічити) _____

Примітка. Якщо узагальнюється передовий педагогічний досвід колективу авторів (2 і більше), то інформацію потрібно подати про кожного автора.

Додаток № 2

Зразок

Витяг із протоколу засідання педагогічної ради середньої загальноосвітньої школи № 263 м. Києва

від _____

№ _____

Слухали: заступника директора з навчально-виховної роботи (П.І.Б.) про вивчення і узагальнення досвіду роботи вчителя початкових класів Іваненко Тетяни Сергіївни з проблеми «Розвиток пізнавального інтересу учнів початкових класів до вивчення математики».

Учитель має глибокі теоретичні знання з предмета, володіє методикою викладання. Розвиток пізнавального інтересу учнів здійснює різноманітними методами стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності (пізнавальні, дидактичні, ситуаційні ігри тощо). Чільне місце посідають перцептивні методи навчання: *словесні* (розповідь, бесіда); *наочні* (таблиці, дидактичні картки, ТЗН); *практичні* (практичні роботи, досліди). Серед гностичних методів результативним є використання проблемно-пошукового методу, за допомогою якого здійснюється активізація розумової діяльності учнів

на всіх етапах уроку. Значну увагу вчитель приділяє формуванню логічного мислення, використовуючи методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Враховуючи індивідуальні особливості мислення учнів, націлює їхню діяльність на самостійний пошук розв'язання проблеми.

Крім того, вчитель впроваджує:

- диференційований підхід до навчання, використовує завдання різного ступеня складності;
- нестандартні форми проведення уроків.

На уроках особлива увага приділяється творчому застосуванню знань на практиці: випуск листівок, захист проектів тощо.

Аналіз контрольних робіт свідчить про те, що учні добре засвоїли програмовий матеріал, у них сформовані предметні вміння і навички.

Досвід роботи з проблеми «Розвиток пізнавального інтересу учнів початкових класів до вивчення математики» пропонуємо вивчити і узагальнити.

Ухвалили:

1). Вивчити і узагальнити досвід роботи вчителя початкових класів Іваненко Т.С. із проблеми «Розвиток пізнавального інтересу учнів початкових класів до вивчення математики».

2). Створити творчу групу вчителів (експертну комісію) для всебічного вивчення та узагальнення досвіду роботи вчителя.

Голова педради (підпис) (П.І.Б.)

Секретар педради (підпис) (П.І.Б.)

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ № _____

засідання кафедри природничо-математичної освіти та технологій

Інституту післядипломної педагогічної освіти

Київського університету імені Бориса Грінченка

від _____

Слухали:

(П.І.Б.), завідувача кафедри природничо-математичної освіти та технологій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка про вивчення передового педагогічного досвіду (П.І.П), учителя географії СШ № 102 Шевченківського району, на тему «Використання інтерактивних методів навчання географії в навчально-виховному процесі основної школи».

Ухвалили:

вивчити та узагальнити у 2009/10–2010/11 навчальних роках передовий педагогічний досвід (П.І.П), учителя географії СШ № 102 Шевченківського району, на тему «Використання інтерактивних методів навчання географії у навчально-виховному процесі основної школи».

Методичним керівником призначити (П.І.Б.), методиста кафедри природничо-математичної освіти та технологій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Завідувач кафедри (підпис) (П.І.Б.)
Секретар (підпис) (П.І.Б.)

Вивчення досвіду розпочинається із *визначення педагогічної проблеми та формулювання теми.*

Назва має вказувати на сутність досвіду, провідну ідею описуваної методичної системи. Мета вивчення досвіду формулюється в загальній формі. Доцільно оформити карту вивчення досвіду у двох екземплярах, другий екземпляр якої надіслати в районний науково-методичний центр з метою повідомлення про вивчення досвіду.

Зразок

Картка вивчення досвіду

Навчальний заклад (повна назва) _____
Автор досвіду (прізвище, ім'я, по батькові вчителя) _____
Стаж роботи _____
Тема досвіду _____
Сутність досвіду (коротка анотація творчих знахідок учителя) _____
Терміни вивчення та узагальнення _____
Хто вивчає та узагальнює (прізвище, ім'я, по батькові і посада) _____
Методи вивчення _____
Форми узагальнення _____
Дата « » _____
Керівник навчального закладу (підпис) (П.І.Б.)

Додаток № 3

Етапи виявлення, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду

Перший рік роботи

I. Інформаційно – мотиваційний етап

Завдання: формування позитивних мотивів і потреб педагога до узагальнення передового педагогічного досвіду.

Види та форми роботи:

- визначення мети, об'єкта, предмета вивчення;
- оцінка досвіду відповідно до критеріїв та класифікації;
- обґрунтування теми, актуальності, новизни, перспективності досвіду;
- визначення організаційно-методичної системи роботи автора (авторів);
- винесення рішення про порядок вивчення і узагальнення ППД.

Для ефективного вивчення досвіду необхідно чітко *спланувати роботу.* План роботи складається творчою групою (експертною комісією) відповідно до мети, завдань та основних етапів роботи. Як, правило, складається з 3-5 розділів.

I розділ. Планується теоретична підготовка і розв'язання організаційних питань. Наводиться список літератури. Вказується, *що та коли* слід зробити кожному членові групи, який емпіричний матеріал зібрати (розробки поурочних планів-конспектів, зразки роздаткового матеріалу, копії статей, доповідей та виступів учителя). Визначаються форми, прийоми і методи вивчення роботи.

II розділ. Планується робота з учителем, досвід якого буде вивчатися: консультації, система самоосвіти, самокорекція, підготовка доповідей, статей тощо).

III розділ. Плануються етапи вивчення досвіду за роками (табл.1)

Етапи вивчення досвіду (орієнтовно)

Рік	Організаційні питання	Зміст роботи	Терміни
1-й		1. Формування мети і теми досвіду	Вересень
		2.Опрацювання літератури	Вересень-листопад
		3. Збирання емпіричного матеріалу	Вересень-листопад
		4. Відвідування уроків	Жовтень-березень
		5.Консультації, корекція діяльності	Січень-травень
		6. Контрольні заміри навчальних досягнень учнів	Грудень-травень
		7. Відвідування уроків та інших форм навчально-виховного процесу	Вересень-квітень
		8. Консультації і корекція	Вересень-квітень
		9. Частковий опис досвіду	Квітень-травень
		10. Аналіз діяльності педагога (попередній)	Січень-травень
2-й		11. Творчий звіт учителя	Листопад-грудень
		12. Контрольні заміри знань учнів	Грудень
		13. Аналіз діяльності вчителя (кінцевий)	Грудень
		14. Опис досвіду	Жовтень-грудень
		15. Обговорення узагальнених матеріалів на засіданні педради (ради методкабінету тощо)	Січень

	16. Рецензування матеріалів досвіду	Січень-березень
	17. Оформлення матеріалів для затвердження	Січень-березень

IV розділ. Плануються форми узагальнення й систематизації досвіду, рецензування матеріалу методистом або науковим працівником, термін подачі матеріалу для затвердження радою методичного кабінету.

V розділ. Плануються заходи щодо організації поширення досвіду – проведення семінарів-практикумів, відкриття майстер-класу або творчої лабораторії вчителя, виступи перед учителями на засіданнях методичних об'єднань, конференціях тощо.

II. Підготовчий етап

Завдання: виявлення педагогічних закономірностей, втілених та використаних у досвіді, допомога педагогу (колективу) в осмисленні свого досвіду.

Види та форми роботи:

- теоретична підготовка: вивчення науково-педагогічної літератури з проблеми;
- вивчення особливостей здійснення освітнього процесу автором (колективом) досвіду: відвідування уроків, занять, інших заходів, які розкривають ідеї досвіду;
- добір та класифікація практичних матеріалів, що відображають суть досвіду;
- визначення рівня раціональності і стабільності результатів педагогічного досвіду.

Другий рік роботи

III. Основний етап

Завдання: обґрунтування інноваційної передової педагогічної практики автора (колективу).

Види та форми роботи:

- систематизація поданого та дібраного матеріалу в аспекті проблеми;
- опис очікуваних результатів вивчення запропонованої освітньої новації;
- визначення сфери можливого застосування передового педагогічного досвіду в масовій практиці;
- визначення форми узагальнення передового педагогічного досвіду: доповідь (повідомлення, виступ) на педагогічній раді; засіданні МО або кафедри, видання методичних листів, розробок, брошур, збірників, посібників тощо.

IV. Заключний етап

Завдання: представлення педагогічного досвіду автора (колективу) колегіальному органу.

Види та форми роботи:

- проведення презентації досвіду;
- стендова наочно-демонстраційна популяризація ППД та ін.

I. Опис передового педагогічного досвіду

Опис передового педагогічного досвіду являє собою подання інформації, яку було зібрано в процесі вивчення досвіду, у вигляді тексту. В описі чітко визначається педагогічна проблема та формулюється **тема** досвіду. Назва повинна відображати сутність досвіду, провідну ідею описуваної методичної системи, містити ключові слова із основних її положень.

1.1. Структура опису:

- титульний аркуш
- фото
- персоналія
- зміст
- вступ
- основна частина (опис досвіду)
- висновок
- список використаної літератури
- додатки (за необхідності)

1.2. Вимоги до змісту опису

1.2.1. Титульний аркуш містить:

- найменування навчального закладу, де буде узагальнюватися досвід;
- назву роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора (колективу авторів);
- назву організації, у якій працює автор (колектив авторів);
- місто і рік

Зразок

**Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра природничо-математичної освіти та технологій**

**Розвиток творчих здібностей дітей 3-6 років
засобами театральної діяльності
в умовах дошкільного навчального закладу**

**Матеріали автора
передового педагогічного досвіду
Роговик І.А., директора ДНЗ №350
Солом'янського району**

Київ - 2010

Опис оформляється друкованим шрифтом комп'ютерного набору на одному боці аркуша білого паперу форматом А4 (210x298 мм) через півтора міжрядкових інтервали. Шрифт 14 Times New Roman. Текст необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: верхнє і нижнє – 20 мм, лівє – 20 мм, правє – 15 мм. Вирівнювання тексту по ширині рядка. Вписувати в текст формули, умовні знаки, окремі іншомовні слова потрібно чорною кульковою ручкою.

1.2.2. Кольорова фотографія автора досвіду може представляти собою як портрет, так і жанрове фото за розміром не менше 15x10мм. Фотографія подається в паперовому та електронному варіантах.

1.2.3. Персоналія

1. Прізвище, ім'я, по батькові _____
2. Число, місяць, рік народження _____
3. Повна назва вищого начального закладу, який закінчив, рік закінчення _____
4. Стаж педагогічної роботи _____
вказати початок педагогічної діяльності
5. Основні етапи педагогічної діяльності _____
6. Місце роботи, посада, яку займає _____
7. Педагогічні відзнаки та визнання _____
8. Сутність досвіду _____
9. Методологічна основа педагогічного досвіду _____
10. Наявність друкованих робіт _____

1.2.4. Зміст

Зміст подається на початку роботи і містить найменування і номери початкових сторінок усіх розділів, зокрема: вступу, опису досвіду, додатків, використаної літератури.

1.2.5 . Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності)

Якщо вжита специфічна термінологія, використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і т. ін., їх перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, у яких ліворуч за абеткою подають, наприклад, скорочення, праворуч – їхню детальну розшифровку.

Якщо спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і т.ін. повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їхнє тлумачення наводять у тексті при першому згадуванні.

1.2.6 . Вступ

Розкриває сутність і стан досвіду відповідно до загальних критеріїв оцінки досвіду, його значущість. Далі подається загальна характеристика досвіду в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми. Шляхом аналізу стану проблеми обґрунтовують актуальність та доцільність досвіду для освітянської практики.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне – сутність досвіду.

Зв'язок опису досвіду з джерелами

Коротко викладають зв'язок досвіду з психологічними та педагогічними джерелами, з державними програмами та планами. Обов'язково зазначають роль автора роботи.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету досвіду і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети.

Мета, тобто те, чого хоче досягти педагог, формулюється з урахуванням тематики. Вона характеризує основний задум (результат) роботи, який дає можливість виробляти соціально корисний продукт (технологію, методику тощо) з кращими показниками якості, ніж було раніше.

Завдання, з одного боку, розкривають суть теми досвіду, з іншого, знаходять своє тлумачення у висновках, що фіксують і узагальнюють результати їх виконання. Завдання охоплює вимогу (мету), умови (відоме) і шукане (невідоме), яке формулюється в запитанні. Між ними існують певні зв'язки залежності, за рахунок яких здійснюється пошук і визначення невідомих елементів через відомі. Завдань виділяють порівняно небагато, не більше 4-5.

Перше завдання зазвичай пов'язується з виявленням, уточненням, поглибленням, обґрунтуванням суті, природи об'єкта, що вивчається;

друге – з аналізом реального стану предмета дослідження, динаміки і внутрішніх суперечностей його розвитку;

третє – із способами його перетворення, дослідно-експериментальною перевіркою;

четверте – з виявленням шляхів і засобів підвищення ефективності, вдосконаленням досліджуваного явища, процесу;

п'яте – з прогнозом розвитку досліджуваного об'єкта або з опрацюванням практичних рекомендацій для різних категорій працівників освіти.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єкт дослідження* – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення; сукупність різних аспектів теорії і практики проблеми, що досліджується, саме те, що розглядається. Об'єктом дослідження може бути:

- процес формування ...;
- процес розвитку ...;
- процес естетичного виховання ...;
- процес навчальної діяльності ...;
- процес організації та ін.

Наприклад, процес навчання, виховання та розвитку особистості в умовах дошкільного виховання тощо; процес становлення нових освітніх і виховних систем; процес формування певних якостей особистості.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом

дослідження. Саме на нього спрямована основна увага автора досвіду, оскільки предмет дослідження визначає тему досвіду, яка визначається на титульному аркуші як її назва. Предмет дослідження є складовою об'єкта і вказує, які нові аспекти, функції, умови, принципи, форми і методи розглядає дане дослідження. Тому предмет дослідження може бути:

- система діагностики та корекції ...;
- педагогічні умови...;
- шляхи вдосконалення...;
- тенденції розвитку... та ін.

Наприклад, об'єкт – процес сприйняття нового змісту учнями, а предмет – обсяг сприйнятих знань; об'єкт – процес естетичного виховання школярів, предмет – музика як засіб формування естетичних смаків учнів початкових класів. У темі «Формування в підлітків потреби у самовихованні» об'єктом виступає процес самовиховання, а предметом – власне потреба у самовихованні, яка формується у процесі навчання і виховання.

Предметом досвіду можуть бути мета освіти чи виховання, прогнозування, зміст, форми і методи організації і проведення педагогічного процесу, характеристики діяльності учня і вчителя, шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу, а також різні педагогічні відносини: між дітьми в групах і колективах, колективом і особистістю.

Методи дослідження. Подається перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої мети.

Метод – це сукупність прийомів практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкований розв'язанню конкретної мети.

До цих методів відносяться: вивчення літератури, педагогічної документації та результатів навчально-виховної діяльності, педагогічне спостереження, різні види педагогічних експериментів; опис одержаних результатів; класифікація фактів, їх систематизація, різні способи аналізу і узагальнення; письмове та усне опитування (інтерв'ю, анкетування, тестування, соціометрія); бесіда; експертна оцінка; вивчення результатів діяльності конкретних осіб тощо.

Новизна педагогічних ідей. Подається коротка анотація нових технологій, ідей, положень (рішень), запропонованих педагогом особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (наприклад: уперше одержано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

Кожне нове положення слід чітко формулювати, відокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни.

До цього пункту не включають опис нових прикладних (практичних) результатів, отриманих у вигляді пристроїв, схем і т.ін.

Усі положення з урахуванням досягнутого рівня новизни є теоретичною основою (фундаментом) вирішеної в описі проблеми.

Результативність і оптимальність досліджуваного явища показують у порівнянні з масовим або однаковим з ним при використанні меншого часу та зусиль; зазначають засоби, що сприяють сталості одержаних результатів.

Унікальність і маневреність – здатність забезпечити вибір навчальних засобів (програм, підручників) залежно від потреб і можливостей учнів.

Практичне значення одержаних результатів. В описі треба подати відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, відзначити практичну цінність одержаних результатів.

1.2.7. Основна частина. Здійснюється опис досвіду.

1.2.8. Висновок. Вказується вид передового педагогічного досвіду: раціоналізаторський або новаторський. Даються поради щодо необхідності або неможливості поширення, впровадження, використання даного досвіду в залежності від результатів його узагальнення.

1.2.10. Список літератури.

Правила оформлення бібліографічного опису

Вказуються автор, назва, місце видання, видавництво, рік видання.

Автор (прізвище, ініціали); крапка; якщо книга написана декількома авторами, вони перераховуються через кому.

Якщо посібник написаний чотирма авторами і більше, вказують лише першого, а замість прізвищ інших авторів зазначається «та ін.».

Назва книги (без скорочень і без лапок); двокрапка. Підзаголовок (без лапок); крапка, тире.

Початкові відомості (місце видання, видавництво, рік видання).

Місце видання пишеться з великої літери скорочено: Москва (М.), Санкт-Петербург (СПб), Київ (К.), Харків (Х.), Львів (Л.). Назви усіх інших міст – повністю: Донецьк, Одеса, Мінськ.

Назва видавництва пишеться з великої літери без лапок.

Слово «Видання» пишеться скорочено. Кількість сторінок, порядковий номер видання, рік видання – арабськими цифрами. Слово «сторінка» записується скорочено з маленької літери, якщо вказується загальна кількість сторінок (180с.). Для позначення певних сторінок статті у збірці пишемо з великої букви (С.124-127).

Наприклад:

1. Активний словник базових психолого-педагогічних термінів майбутнього вчителя початкових класів.– Херсон: Айлант, 2007. – 176 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Джумовська Л. Виявлення та моделювання перспективного педагогічного досвіду // Управління освітою. – 2005. – № 33. – С. 2-5.
4. Організаційно-педагогічні основи методичної роботи: //В.І.Пуцов та ін. К.,1995. – 180с.

1.2.9. Додатки. Матеріали цього розділу мають додаткове (довідкове чи ілюстративне) значення. Вони необхідні для більш повного висвітлення теми дослідження. Додатки подають як продовження дослідження.

Змістом додатків може бути наочність, яку вчитель розробив та використовує в своїй педагогічній діяльності (графіки, схеми, малюнки, таблиці), дидактичний матеріал, тести, посібники, розробки уроків, мультимедійні презентації тощо, публікації у фахових виданнях із теми узагальненого досвіду; копії статей, доповідей та виступів педагога на засіданнях методичних об'єднань, педагогічних радах, семінарах, конференціях.

Додаток № 5

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ № ____

засідання кафедри природничо-математичної освіти та технологій
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
від _____

Слухали:

- (П.І.Б.), завідувача кафедри природничо-математичної освіти та технологій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, про затвердження передового педагогічного досвіду (П.І.Б.), учителя географії СШ № 102 Шевченківського району, на тему «Використання інтерактивних методів навчання географії у навчально-виховному процесі основної школи».

Ухвалили:

- порушити клопотання перед вченою радою Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка про затвердження передового педагогічного досвіду (П.І.Б.), учителя географії СШ № 102 Шевченківського району, на тему «Використання інтерактивних методів навчання географії у навчально-виховному процесі основної школи».

Завідувач кафедри (підпис) (П.І.Б.)

Секретар (підпис) (П.І.Б.)

ПОСЛІДОВНІСТЬ СКЛАДАННЯ ПАПКИ

1. Титульна сторінка
2. Фотографія
3. Персоналія
4. Рецензія
5. Витяг 1 із протоколу
6. Витяг 2 із протоколу
7. Зміст досвіду
8. Опис досвіду
9. Висновок
10. Література
11. Додатки

Вимоги до рецензії на опис передового педагогічного досвіду

1. Рецензія складається фахівцем (науковцем, викладачем, методистом), який працює в освітянській галузі. Мета - дати об'єктивну оцінку опису досвіду, аналіз її переваг та недоліків, рекомендації щодо використання в навчальному процесі

2. Автор рецензії може використовувати вільну форму викладу, спираючись на загальні критерії оцінки досвіду, а саме:

- Актуальність
- Творчу новизну
- Наукову обґрунтованість
- Висока результативність і оптимальність
- Стабільність
- Перспективність і відтворюваність
- Унікальність і маневреність.

3. Рецензія передбачає наявність таких складових:

Вступ, у якому вказується автор (авторський колектив), назва досвіду, тип освітнього закладу, в якому він працює, ким узагальнений і представлений матеріал.

Основна частина, яка містить аналіз досвіду за вказаними вище критеріями.

Заключна частина передбачає аргументований висновок, зроблений на основі аналізу опису досвіду (ознайомити з його втіленням на практиці) і відповідно до мети його розгляду, наприклад:

- рекомендувати для поширення в навчально-виховному процесі шкіл м. Києва;
- рекомендувати на доопрацювання поданих матеріалів з огляду на їх невідповідність установленим вимогам: відсутні;...
- відхилити поданий матеріал як такий, що не містить новизни і не може здійснити вплив на розвиток педагогічної практики.

Література

1. Азаров Ю.П. Тайны педагогического мастерства: Уч. пособ. – М.: МПСИ, 2004. – 432 с.
2. Бабанский Ю. К. Роль передового опыта учителей в развитии педагогической науки // Методологические и теоретические проблемы изучения, обобщения и использования передового педагогического опыта. – М., 1978.– 147 с.
3. Бабанский Ю. К. Передовой опыт учителя и педагогическая наука // Советская педагогика. – 1977. – № 11.– С. 24-28.
4. Бабина Е.С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования: Монография. – К.: Вища школа, 1997. – 153 с.
5. Барабаш Ю.Г. Педагогічна майстерність: теоретичні й навчально-методичні основи: Навчальний посібник для студентів вищого навч. закладу /Ю.Г. Барабаш, Р.О. Познікевич – Луцьк: РВВ «Вецха» Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2006. – 472с.

6. Бездухов В.П. Теоретические проблемы становления педагогической компетентности учителя / В.П. Бездухов, С.Е. Мишина, О.В. Правдина; В.П. Бездухов (ред.): Самарский государственный педагогический университет, Общеобразовательная школа г. Самары (УВК «Эксперимент»). – Самара: Изд-во СамГПУ, 2001. – 132 с.
7. Білієнко Л.Б. Розвиток педагогічної творчості вчителів у системі внутрішкільної методичної роботи: Автореф. /КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 1994. – 20 с.
8. Білобровко Т.І. Практичний розум як передумова педагогічної творчості: Автореф. / КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 1996. – 24 с.
9. Бондар В.И., Красовицкий М.Ю. Проблемы выявления и обобщения передового педагогического опыта. // «Советская педагогика. – 1979. – № 8.
10. Бондарук Л.В. Проблема профессионального мастерства учителя в истории отечественной и зарубежной педагогики: Автореф. / Санкт-Петербургский гос. ун-т. – Спб., 1994. – 16 с.
11. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: методичні рекомендації / НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005. – 20 с.
12. Вайновська М.К. Засоби розвитку педагогічної майстерності та творчості вчителя в післядипломний період: методичні рекомендації для вчителів ЗНЗ / Запорізький обл. інститут післядипломної пед. освіти. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ». – 2007. – 42 с.
13. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід: (Дидактичний аспект) / Ю.В. Васьков.– Х.: Скорпіон, 2000. – 120 с.
14. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. –К.: Либідь, 1997–376 с.
15. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методичні поради молодим науковцям.– Київ- Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008.– 278 с.
16. Грані творчості / Відп. ред. М.Д. Ярмаченко; Упоряд. В.Ф. Паламарчук – К., 2005.
17. Гришина Т.В. Освітня технологія як об'єкт методичної роботи /Т.В. Гришина. – Х.: Основа, 2003. – 96 с.
18. Діагностика в системі методичної роботи // Школа: інформаційно-методичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 30-32.
19. Джумовська Л. Виявлення та моделювання перспективного педагогічного досвіду // Управління освітою. – 2005. – № 33. – С. 2-5.
20. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології //Академвидав. – К., 2004, 352с.
- 21.Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук Укр. – Головний ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- 22.Жерносек І. Педагогічний досвід: головні ознаки і критерії // Рідна школа. – 1999. – № 9.– С. 8-10.
23. Жерносек І.П., Колібабчук В.З. Трансформація педагогічної науки і передового досвіду в шкільну практику.// Педагогіка і психологія. – 1995. – № 3. – С. 162-168.

24. Жерносек І. Реалізація положень прогностичної і моделюючої функцій при моделюванні педагогічного досвіду //Управління освітою. – 2003. – № 15-16. – С. 22-26.
25. Закон України “Про освіту”. – К.: Генеза. – 1996. – 36 с.
26. Занина Л. Основы педагогического мастерства: Уч. пособ. – Ростов-на-Дону: Феникс. – 2003. – 288 с.
27. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
28. Ідеї вчителя – в освіті сьогодення: методичний посібник/ Методичний вісник, № 18 – Кіровоград, 1998, – 226с.
29. Інноваційні освітні системи ХХ століття // Вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду: Метод. рекомендації / Ніжин, держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2003. – С. 7-8.
30. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество.– М.: Педагогіка, 1990. – 144с.
31. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике. – Рига, 1995. – 235 с.
32. Ковальова І.О. Використання передового педагогічного досвіду в процесі формування професійної майстерності майбутніх педагогів: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 /Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 1997. – 24 с.
33. Козлова О.Г. Методика інноваційного пошуку вчителя: Навчально-методичний посібник. – Суми: ВВП «Мрія» ЛТД. – 1998. – 96 с.
34. Л. Ф. Колесников. Школа: Время перемен: Из опыта работы школ Новосибирской области [Текст] – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Педагогика, 1987. – 144 с. – (Пед. поиск: опыт, проблемы, находки).
35. А. Е. Кондратенков. Труд и талант учителя: Встречи. Факты. Мысли [Текст]: книга для учителя /. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
36. Лещенко М.П. Теоретико-методологічні засади педагогічної майстерності в умовах особистісно орієнтованого навчання / М.П. Лещенко // Наукові записки Вінницького пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка. Сер.: Педагогіка і психологія. – 2001. – Вип. 5. – С. 174-176.
37. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине щастя на землі. До проблеми педагогічної майстерності: Навч. метод. посіб. / М.П. Лещенко. – К.: АСМТ, 2003. – ч. 1. – 304 с.
38. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине щастя на землі. До проблеми педагогічної майстерності: Навч. метод. посіб. / М.П. Лещенко. – К.: АСМТ, 2003. – ч. 2. – 296 с.
39. Литвиненко Г. М., Старченко К. М. Організація і проведення науково-методичної роботи з педагогічними кадрами // Збірник матеріалів з досвіду роботи управлінської діяльності та методичної роботи. До підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України. – Чернівці: Букрек, 2007. – С. 109-131.
40. Луцьок А.М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя. – Луцьк: Надстир'я, 2003. – 208 с.
41. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А. Зязюна. – К.: Вища школа. – 1987. – 207 с.

42. Львов М.Р. Передовой опыт и творчество учителей // Сов. педагогика. – 1989. – № 1. – С. 52-56.
43. Маслівська І. Перспективний педагогічний досвід: міф чи реальність? //Директор школи Україна. – 2004. – № 2. – С. 10-12.
- 44.Методичні рекомендації для педагогічних працівників/ Укл. Пазюк С.А., Федотова О.В., – К.: ІППО КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2009. – 53с.
45. Моніторинг рівня професійної компетентності педагогічних працівників // Школа: інформаційно-методичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 30-32
46. Набока Л. Невичерпні можливості впровадження педагогічних ідей у практику //Управління освітою. – 2003. – № 11-12. – С. 22-25
47. Нефедова К.А. Изучение и использование передового педагогического опыта как путь развития творчества учителя //Внутришкольное управление: Вопросы теории и практики. – М.: Педагогіка, 1991.– 168 с.
- 48.<http://www.zam.resobr.ru>
49. Орієнтовні критерії передового педагогічного досвіду. – Зб. наказів МО УРСР. – 1983. – № 11.– С. 4-5.
50. Сисоева В.М. Пріоритет – науково-педагогічній творчості // Рідна школа. – 1994. – № 5. – С.52-55.
51. Палтышев Н.Н. Педагогическое мастерство и пути его достижения. – Одеса, 2000. – 215 с.
52. Педагогічна майстерність учителя: навчальний посібник / В.М. Гринькова, С.Т. Золотухіна, С.Ю. Балбенко та ін., ХНПУ ім. Г.С. Сковороди.- Вид. 2-е, випр. і доп. – Х.: ОВС, 2006. – 224 с.
53. Педагогічна майстерність: За ред. І.А. Зязюна – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 462 с.
54. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна.– К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
55. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології / В.П. Андрущенко, С.О. Сисоева, Н.В. Гузій та ін., НПУ ім. М.П. Драгоманова. Ін-т теорії та філософії педагогічної освіти – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 183 с.
56. Педагогічний словник/ За редакцією Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2002. – 516 с.
57. Передовий педагогічний досвід Кіровоградщини у новому баченні (Ін-т змісту і методів навчання, КДПУ ім. В.К. Винниченка) А.С. Бик (ред.), А.Б. Іванко (ред.). – Кіровоград, 1998. – 204 с.
58. Передовий педагогічний досвід Хмельничан (посібник) / Кам'янець-Подільський університет / В.М. Федорчук (відп. ред.), А.С. Попович (уклад.). – К.-П.: Аксіома, 2008. – 371 с.
59. Передовий педагогічний досвід: теорія і методика / Під ред. Л. Л. Момот. К.: Рад. Школа., 1990. – 141 с.
60. Передовий педагогічний досвід: Теорія і методика. [Текст]. – К. : Рад. школа, 1990. – 141 с.
- 61.Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник / А.М. Алексюк та ін.; за ред. Г.С. Сизоненко. – К.: Гопак, 2000. – 559 с.

62. Пилипчук В.В. Поглиблення професійних знань як умова розвитку педагогічної майстерності викладача / Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: Монографія. – К., 2003. – С. 124-150.
63. Пленкин Н.О. О методике обобщения передового опыта.//Народное образование. – 1982. – № 11.– С. 14-18.
64. Полтишев М.М. Педагогічна майстерність і шляхи її досягнення. (У пошуках практико-орієнтованих дидактичних підходів).//Навчально-методичний посібник для слухачів курсів удосконалення вчителів. К.: Видавець Ешке О.М. – 2000. – 119 с.
65. Помиткін Е.О. Оцінка педагогічної майстерності викладача // Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: Монографія. – К., 2003. – С. 239-244.
66. Портнов М.Л. Как распространить передовой опыт. // Народное образование. – 1984. – № 6. – С. 23-26.
67. Поташник М.М. Как развивать педагогическое творчество.– М.: Знание, 1987.– 78 с.
68. Професіоналізм педагога. Європейський вибір України: Матеріали Всеукр. наук-практ конф., 21-23 вересня 2005 року, Ялта, Крим, Україна / О.В. Глушман та ін. (ред.) – Ялта: РВВ КГУ, 2005. – 244с.
69. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибр. тв.: У 5 т. – Т. 2. – К.: Рад. шк. – 1976. – 419-655с.
70. Сучасні освітні технології: Реком. бібліогр. покажчик. Ч. 1 Сучасні технології навчання / ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського; уклад. І.П. Моїсєєва, Н.Д. Грудніна. – К., 2005. – 307 с.
71. Сходинки до педагогічної майстерності: методичний посібник для самостійної роботи з курсу «Основи педагогічної майстерності» / Л.Л. Бутенко, О.Г. Ігнатюк (укладач); Луганський пед. університет ім. Т. Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 190с.
72. Таланчук Н.М. Критерии оценки передового педагогического опыта // Сов. педагогика. – 1979. – № 7.– С. 13-15.
73. Тевлін Б. Передовий педагогічний досвід: вивчення, узагальнення та поширення //Завуч. – 2003. – Грудень. – С. 3-8.
74. Турбовский Я.С. Изучение и обобщение педагогического опыта как методологическая проблема // Сов. педагогика. – 1983. – № 9.– С.19-25.
71. Файн Т. Выявление, изучение и предоставление педагогического опыта //Практика административной работы в школе. – 2005. – № 7. – С. 6-8.
72. Федорчук В.В. Основи педагогічної майстерності: навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: Звойленко Д.Г., 2008. – 140 с.
73. Цимбалюк І.М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці. – Науково-методичний посібник для підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Професіонал». 2004. – 150 с.

ГЛОСАРІЙ

Активізація процесу навчання і виховання – удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної і виховної роботи учнів, яке забезпечує активну і самостійну теоретичну і практичну діяльність школярів у всіх ланках навчального процесу.

Актуальність ППД – один із критеріїв передового педагогічного досвіду, який полягає у відповідності цього досвіду сучасним тенденціям суспільного розвитку, передовим ідеям педагогічної науки. У передовому досвіді знаходить своє втілення соціальне замовлення суспільства і держави системі освіти.

Інновація педагогічна – процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання відомих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому.

Інноваційний (творчий) педагогічний досвід - вища ступінь прояву передового педагогічного досвіду, що характеризується системною перебудовою педагогом своєї діяльності на основі принципово нової ідеї або сукупностей ідей, в результаті чого досягається значне і стійке підвищення ефективності педагогічного процесу.

Інновації в освіті – процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень в структурних компонентах освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану.

Компетентність – інтегрована особистісна якість, що охоплює сукупність знань, умінь, ставлень, здатностей, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовуючи сучасну інформацію в певній галузі виробництва. Володіння здібностями, необхідними для виконання певних функцій або досягнення мети (наприклад, для управління учнівським колективом, стимулювання інтересу до навчання та ін.).

Компетенції – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат. Результатом набуття компетенції є компетентність.

Креативність – (лат. creatio – творення) – творчий потенціал індивіда, його творчі здібності, творча, новаторська діяльність, що виявляються не тільки в оригінальних продуктах діяльності, а й у мисленні, почуттях і спілкуванні з іншими людьми.

Критерії ППД – показники, на основі яких здійснюється експертна оцінка педагогічного досвіду, що охоплюють підвищення ефективності і якості педагогічного процесу; новизну, новаторство; відповідність тенденціям суспільного розвитку, передовим ідеям науки; розширення сфери педагогічної діяльності і створення цілісної системи різнобічного розвитку особистості.

Критерії педагогічної майстерності педагога: актуальність; творча новизна; висока результативність і ефективність; стабільність; перспективність і відтворюваність; маневреність. Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі й педагогічному

досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є гуманістична позиція педагога та професійно значущі особистісні риси і якості.

Майстер-клас - урок, який проводить майстер - експерт у конкретному виді педагогічних технологій і напрямків діяльності. Відмінність від звичайного уроку полягає в методиці: майстер-клас дає можливість вчитися, спостерігаючи, як майстер навчає інших, при цьому перебуваючи в ролі учня; сьогодні - один з основних способів швидкого освоєння нових технологій та підвищення професійної майстерності.

Мета педагогічної діяльності – свідоме бачення кінцевого результату діяльності, що планується як позитивний перетворювальний вплив на особистість.

Методи навчання – система послідовних взаємопов'язаних дій вчителя та учня, які забезпечують засвоєння змісту освіти.

Моніторинг в освіті (лат. monitor – той, що нагадує, наглядає, застерігає) – спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі.

Навчання – спільна цілеспрямована діяльність вчителя та учня, у ході якої здійснюється розвиток особистості, її освіта та виховання.

Новаторство педагога – термін, який вживається для позначення діяльності вчителів та вихователів, спрямованої на поліпшення процесу навчання й виховання, на його раціоналізацію. Ця діяльність може стосуватися змін у меті, завданнях, методах і прийомах навчання, а також змін у формах його організації; створення принципово нової ідеї, практики або технології, яка не має аналогів у педагогічній практиці.

Об'єкт (від лат. objectus – предмет, явище) – фрагмент дійсності, на який спрямовано практичну або пізнавальну діяльність суб'єкта.

Педагогічний досвід – сукупність знань, умінь і навичок, набутих педагогом у процесі практичної навчально-виховної роботи.

Педагогічна майстерність – найвищий рівень педагогічної діяльності, вияв творчої активності особистості педагога. Комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі.

Педагогічна рада – постійно діючий колективний орган управління навчальним закладом.

Педагогічна творчість – а) оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання й навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання

завдань різнобічного розвитку особистості; б) особлива галузь педагогічної науки, що займається виявленням закономірностей формування творчої особистості (В. Шубинський), або оптимальна реалізація «випереджувальних конструкцій моделей діяльності вчителя» (П. Шевченко, І. Дмитрук), або варіант організації професійної діяльності вчителя, який на реально доступному рівні забезпечує вирішення навчально-виховних завдань сучасної школи (Р. Скульський).

Педагогічні технології – а) це закономірна педагогічна діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж за використанням традиційних методик навчання; б) радикальне оновлення інструментальних і методологічних засобів педагогіки і методики за умови збереження наступності в розвитку педагогічної науки і шкільної практики, набором технологічних процедур, які забезпечують професійну діяльність учителя, – гарантованістю кінцевого результату.

Передовий педагогічний досвід – а) це досвід, завдяки якому досягаються кращі, ніж у масовому досвіді результати; широке родове поняття, щодо якого видовим поняття є інновації. Досвід може бути масовим, раціоналізаторським новаторським (інноваційним); б) виникає з масового досвіду, перевершує його за окремими параметрами або в цілому, відрізняючись від нього за рядом ознак, найважливішими з яких є: актуальність, новизна, відтворюваність, ефективність і стабільність результатів; в) вища форма вияву постійно відтворюваної частини практики галузі педагогічної діяльності.

Поширення досвіду роботи - комплекс заходів, достатніх за обсягом та змістом, що забезпечують наступність інноваційного та передового педагогічного досвіду, його впровадження в масову практику.

Предмет дослідження є складовою об'єкта і вказує, які нові аспекти, функції, умови, принципи, форми і методи розглядає дане дослідження.

Просування досвіду роботи – комплекс заходів, спрямованих на ознайомлення педагогічної спільноти з результатами застосування інновацій та передового педагогічного досвіду.

Професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця.

Професіоналізм – сукупність навичок поведінки та дій, що свідчать про професійну підготовку, навченість, придатність людини до виконання професійних функцій.

Рада загальноосвітнього навчального закладу – постійно діючий орган громадського самоврядування.

Рівень практичної значущості досвіду визначається за масштабами і формами поширення і застосування:

- *галузевий* (загальнопедагогічний) *рівень* означає, що вплив цього досвіду поширюється на багато предметів, на освітній процес в цілому;

- *загальнометодичний рівень* припускає, що результати досвіду важливі для вирішення загальних питань методики та технології викладання, навчання і виховання;

- *частково методичний рівень* характеризує досвід, який важливий для вирішення часткових питань навчання, виховання, управління.

Рівні педагогічної ідеї:

- *глобальний рівень новизни* - внесення нових положень у науку, кардинальне перетворення освітнього процесу від постановки нових цілей до нових підходів в освітній діагностиці;

- *локальний рівень новизни* - оновлення одного з елементів педагогічної системи в порядку поточної модернізації;

- *частково-предметний рівень новизни* - використання в конкретних умовах нововведення, яке застосовувалося на інших об'єктах;

- *умовний рівень новизни* - незвичайне поєднання раніше відомих елементів.

Рівні новизни інноваційного та передового педагогічного досвіду:

- *рівень перетворення*, що характеризується принципово новими ідеями, підходами в сфері навчання і виховання, докорінно відрізняються від відомих уявлень у цій галузі;

- *рівень доповнення* - відкриття нових граней вже відомих теоретичних і практичних положень у сфері навчання і виховання;

- *рівень конкретизації* - уточнення, конкретизація окремих теоретичних і практичних положень, що стосуються навчання, виховання, методики викладання.

Узагальнення передового педагогічного досвіду – а) виведення і формулювання основні ідеї, на якій побудований конкретний досвід; обґрунтування правомірності, продуктивності і перспективності цих ідей; розкриття умов, при яких можлива їх реалізація; виявлення об'єктивних закономірностей, вимог, правил відтворення, творчого використання і розвитку конкретного досвіду; б) висновки або думки загального характеру, які виникають у результаті аналізу і зіставлення окремих педагогічних фактів, явищ; передбачає логічний перехід від одиничного до загального, від менш загального до більш загального судження, знання, оцінки.